

Symptomy trudności w nauce uczniów słabowidzących

U takich dzieci niepełnosprawność w zakresie widzenia oznacza osłabienie wzroku, które nawet po użyciu szkieł korekcyjnych wpływa negatywnie na ich osiągnięcia szkolne.

Symptomy trudności:

- mylenie liter o podobnych kształtach
- mylenie wyrazów o podobnej strukturze
- przestawianie liter
- nieprawidłowa technika czytania
- brak rozumienia tekstu w całości
- wolniejsze tempo czytania związane z problemami w postrzeganiu całego wyrazu, zdania
- problemy z rozumieniem tekstu (konieczność koncentracji na postrzeganiu kształtu poszczególnych liter)
- możliwe trudności w pisaniu z uwagi na obniżoną sprawność spostrzegania i zakłócona koordynację wzrokowo – ruchową
- możliwe popełnianie wielu błędów: przestawianie, mylenie, opuszczanie liter, błędy ortograficzne, złe rozplanowanie stron w zeszytach.

Dostosowania wymagań edukacyjnych na lekcji religii

- właściwe umiejscowienie dziecka w klasie najlepiej blisko nauczyciela i tablicy (zapobiegające odblaskowi pojawiającemu się w pobliżu oka, zapewniające właściwe oświetlenie i widoczność)
- dopilnowanie, by uczeń nie wstydził się używać szkieł optycznych i lup
- udostępnianie tekstów (np. tekstów sprawdzających wiedzę) w wersji powiększonej
- stosowanie pomocy służących do powiększania, używanie czarnego flamastra i powiększonych liter do napisania rozsypanek literowych, itp.
- pogrubienie linijek w zeszytach dziecka
- podawanie przedmiotów i obrazków do obejrzenia z bliska
- uwzględnienie wolniejszego tempa pracy
- zwracanie uwagi na szybką męczliwość dziecka związaną ze zużywaniem większej energii na patrzenie i interpretację informacji uzyskanych drogą wzrokową (wydłużenie czasu na wykonanie określonych zadań)
- umożliwienie dziecku korzystanie z płyt z nagraniami perykop biblijnych oraz pieśni
- częste zadawanie pytania „co widzisz” w celu sprawdzenia i uzupełnienia słownego trafności doznań wzrokowych
- rozwijanie zainteresowań i zdolności, zachęcanie do wypowiedzi słownych, wykorzystywanie umiejętności kompensowania ubytku wzroku przy pomocy słuchu i innych zmysłów.

W wychowaniu i kształceniu dziecka niedowidzącego należy przestrzegać zasad:

1. Zwracając się do ucznia niedowidzącego należy wymawiać jego imię.
2. Zachęcać dziecko do udziału we wszystkich możliwych dla niego zajęciach, unikać sytuacji, którym nie może sprostać.
3. Nie uzależniać dziecka od innych i nie wyróżniać go.
4. Nie stosować taryfy ulgowej i nie obniżać wymagań dotyczących nauki i zachowania, traktować na równi z innymi.
5. Konsultować się z rodzicami w sprawie oceny możliwości wzrokowych dziecka.
6. Sukces rewalidacji związany jest z więzią emocjonalną, łączącą rodziców i dzieci.
7. Defekt wzroku kompensować rozwojem innych procesów poznawczych – pamięć, uwaga, wyobraźnia.
8. Więcej nagradzać niż karać.
9. Umożliwić dziecku praktykę, powinno mieć zakres obowiązków, z których wykonania jest rozliczany (sprzyja to rozwijaniu poczucia własnej wartości).
10. Uczeń niedowidzący nie powinien czytać i pisać dłużej niż 15 minut.
11. Należy kształtować w dziecku poczucie, że jest pełnowartościowym członkiem danej społeczności.
12. Należy rozwijać specjalne zdolności dziecka niedowidzącego.
13. Należy stosować pomoce takie jak: lupa, luneta, okulary lornetkowe i lupowe, testery kolorów, komputer dostosowany do potrzeb, powiększony druk.
14. Uświadamiać zdrowym uczniom ograniczenia i możliwości niedowidzącego kolegi.

Należy kierować się sprawiedliwością, konsekwencją w postępowaniu, a czasem także i wyczuciem. Dzieci te są bardzo wyczulone na wszelkie przejawy niesprawiedliwości, niekonsekwencje w postępowaniu i na te zachowania, w których emocje górują nad rozumem.

Ogólne warunki oceniania ucznia niedowidzącego

Ocena powinna motywować ucznia do dalszego wysiłku i oszczędzać frustracji, dlatego nauczyciel w oparciu o wyniki badań diagnostycznych jest zobowiązany dostosować wymagania do faktycznych możliwości dziecka.

Podstawą oceny powinien być wysiłek i wkład pracy dziecka, a nie efekty pracy.

Ocena

- powinna być pozytywna, doceniająca najmniejsze wysiłki czy umiejętności dziecka
- rozstrzygana zawsze na korzyść ucznia w przypadku wahania nauczyciela jaką ocenę wystawić- wyższą, czy niższą.
- jasna i jawna – regularne rozmowy z uczniami na temat zasad oceniania i wystawionych już ocen, wnikliwa i analityczna dyskusja o uzyskiwanych stopniach, komentarz ustny lub pisemny do oceny
- licząca się z oczekiwaniami i potrzebami uczniów – poznanie ich aspiracji sprzyja motywowaniu, stanowi też przyczynek do realizacji zasady podmiotowości ucznia.

Oceny bieżące z religii u ucznia niedowidzącego

- w przypadku prac pisemnych (sprawdzianów, prac kontrolnych) należy przygotować zestaw zadań, poleceń, pytań napisanych odpowiednio większymi literami, z większym kontrastem, czcionką bezszeryfową
- w związku z wolnym tempem pracy wydłużyć czas wykonywania sprawdzianów
- nie ocenić negatywnie poziomu graficznego i ortograficznego wypowiedzi pisemnych z uwagi na to, że dziecko może pisać brzydko, kreślić, pisać litery niekształtne, nie zachowywać odpowiedniej wielkości liter, ani odstępu w liniaturze
- w ocenie opierać się głównie na wypowiedziach ustnych
- oceniając umiejętność posługiwania się Pismem św. uwzględnić:
 - wolne tempo pracy
 - łatwą męczliwość (wskazane przerwy z możliwością zamknięcia oczu)
 - udostępnianie dużego, wyraźnego druku (litery bez ozdobników)
 - czytanie z zastosowaniem pomocy optycznych
- zezwolić na korzystanie z szerokiej gamy pomocy (optycznych, graficznych, dotykowych)
- w szczególnych wypadkach umożliwić zaliczanie materiału programowego partiami.

Uczeń ze sprawnością intelektualną niższą od przeciętnej

W przypadku tych dzieci konieczne jest dostosowanie wymagań zarówno w zakresie formy jak i treści.

Obniżenie kryteriów jakościowych nie może zejść poniżej podstawy programowej.

Dzieci z inteligencją ogólną niższą od przeciętnej, czyli tzw. mało zdolne nie zawsze mają zaburzone te same funkcje psychiczne. W tej grupie są dzieci z różnymi zaburzeniami, niekiedy mieszanymi.

Generalnie jednak charakterystyczne dla nich są:

- zaburzenia myślenia słowno - pojęciowego a więc tego, na którym przede wszystkim bazuje nauka szkolna,
- mała samodzielność w myśleniu,
- wolniejsze tempo pracy i uczenia się,
- trudności w koncentracji uwagi przez dłuższy czas.

Ze względu na powyższe cechy konieczne jest zastosowanie metod ułatwiających im opanowanie materiału. Dzieci te bowiem nie kwalifikują się do szkoły specjalnej dla upośledzonych umysłowo, a program szkoły ogólnodostępnej jest dla nich trudny, a przede wszystkim zbyt szybko realizowany.

Kryteria doboru treści powinny być dwa: nie można zejść poniżej podstawy programowej, a zakres wiedzy i umiejętności powinien dać szansę na sprostanie wymaganiom szkoły ogólnodostępnej.

Wymagania co do formy mogą obejmować między innymi:

- omawianie niewielkich partii materiału i o mniejszym stopniu trudności,
- pozostawiania więcej czasu na jego utrwalenie,
- podawanie poleceń w prostszej formie,
- unikanie trudnych, czy bardzo abstrakcyjnych pojęć,
- częste odwoływanie się do konkretnego, przykładu,
- unikanie pytań problemowych, przekrojowych,
- wolniejsze tempo pracy,
- szerokie stosowanie zasady pogłębienia,
- odrębne instruowanie dzieci,
- zadawanie do domu tyle, ile dziecko jest w stanie wykonać samodzielnie.

Symptomy trudności

- słabe oceny pomimo starań i wysiłków ucznia,
- trudności w rozumieniu czytanych treści,
- trudności w samodzielnym wypowiedzianiu się, formułowaniu wniosków i sądów, w uogólnianiu, myśleniu symbolicznym (abstrakcyjnym),
- niski poziom rozwoju słowno – pojęciowego (odpowiada wcześniejszej fazie rozwoju),
- ubogie słownictwo, wadliwa struktura gramatyczna wypowiedzi ustnych i pisemnych,
- słabsza sprawność manualna (niski poziom graficzny pisma),
- słaba umiejętność stosowania konwencjonalnych sposobów zapamiętywania,
- duże problemy z przywoływaniem z pamięci odległych partii materiału (słaba pamięć długotrwała, operacyjna),
- trudności z selekcją i wychwyceniem myśli przewodniej w długich tekstach,
- wolne tempo procesów umysłowych i działania,
- trudności z prawidłową wymową,
- trudności w poprawnym czytaniu i pisaniu,
- problemy z gramatyką,
- nieumiejętność przekrojowego wiązania faktów i informacji.

Ogólne propozycje dostosowania wymagań edukacyjnych dla uczniów z inteligencją niższą niż przeciętna na lekcji religii

- zmniejszanie ilości, stopnia trudności i obszerności zadań,
- dzielenie materiału na mniejsze partie, wyznaczanie czasu na ich opanowanie i odpytywanie,
- wydłużanie czasu na odpowiedź, przeczytanie perykopy biblijnej, wykonanie zadania,
- wprowadzanie dodatkowych środków dydaktycznych np. ilustracje,
- odwoływanie się do znanych sytuacji z życia codziennego,
- formułowanie pytań w formie zdań o prostej konstrukcji powołujących się na ilustrujące przykłady,
- częste podchodzenie do ucznia w trakcie samodzielnej pracy w celu udzielania dodatkowej pomocy, wyjaśnień, mobilizowanie do wysiłku i ukończenia zadania,
- należy zezwolić na dokończenie w domu niektórych prac wykonywanych na lekcjach,
- potrzeba większej ilości czasu i powtórzeń na opanowanie materiału.
- odpytywanie po uprzedzeniu: kiedy i z czego dokładnie uczeń będzie pytany,

- wymagania w wypowiedzianiu się na określony temat ograniczyć do kilku krótkich, prostych zdań,
- częste odwoływanie się do konkretnego, szerokie stosowanie zasady pogładowości,
- zadawanie do domu tyle, ile dziecko jest w stanie samodzielnie wykonać,
- w związku z dużym problemem w selekcji i wyborze najważniejszych informacji z danego tematu można wypisać kilka podstawowych pytań, na które uczeń powinien znaleźć odpowiedź czytając dany materiał (przy odpytywaniu prosić o udzielenie na nie odpowiedzi),
- podobnie postępować przy powtórkach,
- podpowiadanie tematu pracy plastycznej, częste podchodzenie do ucznia, ukierunkowywanie w działaniu,
- liberalnie oceniać wytwory artystyczne ucznia,
- w ocenianiu zwracać większą uwagę na wysiłek włożony w wykonanie zadania, niż jego ostateczny efekt.

Dostosowania wymagań edukacyjnych dla uczniów niesłyszących i słabosłyszących

Stopnie ubytku słuchu i ich konsekwencje dla rozwoju mowy dziecka

STOPIEŃ UBYTKU SŁUCHU

CHARAKTERYSTYCZNE ZABURZENIA W ROZWOJU MOWY I ODBIORZE DŹWIĘKÓW

SPECYFICZNE TRUDNOŚCI SZKOLNE DZIECKA

LEKKI UBYTEK SŁUCHU (21-40 dB)

- Dziecko nie słyszy mowy cichej i szeptu.
- Dziecko nie słyszy mowy w hałaśliwym otoczeniu.
- Dziecko ma trudności z różnicowaniem głosek dźwięcznych i bezdźwięcznych.
- Mogą wystąpić zaburzenia w artykulacji niektórych głosek.
- Ma trudności z rozumieniem tekstów wypowiedzianych cicho lub szeptem.
- Ma problemy ze śledzeniem toku lekcji.
- Nie zawsze wie, co należy zrobić.
- Sprawia wrażenie, że ma trudności ze świadomą koncentracją uwagi.
- Ma trudności w analizie i syntezie słuchowej słów, co może powodować problemy w nauce czytania i pisania.
- Popęlnia błędy przy pisaniu tekstów ze słuchu.
- Często myli głoski dźwięczne i bezdźwięczne.

ŚREDNI UBYTEK SŁUCHU (41- 70 dB)

- Nie słyszy wypowiedzi z dalszej odległości.
- Nie korzysta z rozmów prowadzonych w gwałnym pomieszczeniu.
- Nie nadąża za tokiem dłuższej rozmowy.
- Nie korzysta z informacji, które nie są kierowane bezpośrednio do niego.
- Nie słyszy intonacji wypowiedzi.

- Nie rozumie dużej części audycji radiowych i telewizyjnych, tekstów piosenek, nagrań magnetofonowych.
- Nie rozumie tekstów filmów zagranicznych z dubbingiem
- Ma zaburzoną artykulację
- Ma znaczne problemy z analizą i syntezą słuchową.
- Ma uboższe słownictwo, popełnia błędy gramatyczne w mowie.
- Ma osłabioną pamięć słuchową.
- Ma mniejszą wiedzę ogólną.
- Nie nadaża za tokiem lekcji.
- Z trudem korzysta z lekcji prowadzonych metodą dyskusji i pogadanki.
- Ma trudności z rozumieniem pytań i poleceń.
- Ma trudności z właściwą interpretacją wypowiedzi nacechowanych emocjonalnie.
- Ma trudności z czytaniem i ze zrozumieniem dłuższych tekstów.
- Ma trudności z przyswojeniem abstrakcyjnych pojęć i nowych terminów.
- Popełnia błędy w prawidłowym zapisie wyrazów (myli głoski o podobnym brzmieniu)
-
- Ma problemy z formułowaniem poprawnych gramatycznie wypowiedzi .
- Popełnia liczne błędy językowe w wypowiedziach pisemnych.
- Ma trudności z przyswojeniem języka obcego.

POWAŻNY UBYTEK SŁUCHU (71-90 dB)

- Słaby rozwój mowy we wszystkich jej zakresach (leksykalnym, gramatycznym, artykulacyjnym).
- Ma znacznie ograniczony zasób wiedzy ogólnej, powodujący istotne problemy w opanowaniu wiadomości ze wszystkich przedmiotów nauczania
- Ma znacznie ograniczony zasób słownictwa
- Dziecko nie zauważa, nie różnicuje a w związku z tym nie reaguje adekwatnie na dźwięki z otoczenia.
- Mowę odbiera głównie na drodze wzrokowo-słuchowej.
- Nie korzysta z wypowiedzi innych uczniów w klasie.
- Ma bardzo słabą pamięć słuchową.
- Ma trudności z prawidłowym formułowaniem wypowiedzi pisemnych.
- Robi bardzo dużo błędów językowych, które sprawiają, że wypowiedzi stają się niekomunikatywne.
- Rzadko i niechętnie wypowiada się na lekcji
- Mówi niewyraźnie, co powoduje, że jego odpowiedzi mogą być niezrozumiałe.

GLEBOKI UBYTEK SŁUCHU (91 dB i więcej)

- Słaby rozwój mowy we wszystkich jej zakresach : leksykalnym, gramatycznym, artykulacyjnym oraz w zakresie rozumienia mowy.
- Głos jest często głuchy bądź piskliwy, zdarza się wymowa nosowa.
- Często zakłócony jest rytm mowy , melodia, akcent i właściwa intonacja.
- Dziecko mówi bądź szybko, bądź nadmiernie przeciąga głoski.
- Mowę odbiera głównie na drodze wzrokowej .
- Ma trudności z komunikowaniem się , często nie jest rozumiane przez otoczenie.
- Z trudem nawiązuje kontakty społeczne.
- Ma bardzo ograniczoną wiedzę , bowiem korzysta tylko z zapisu graficznego i odczytywania mowy z ust.
- Ma tendencje do mechanicznego uczenia się na pamięć bez rozumienia treści.

- Odpowiada na pytania odtwarzając wyuczone fragmenty.

Dostosowanie wymagań edukacyjnych oraz form i metod pracy do indywidualnych potrzeb ucznia na lekcjach religii

- Uczeń powinien zająć w sali lekcyjnej miejsce, z którego będzie najlepiej słyszał nauczyciela (lewa lub prawa strona w zależności od tego, czy jest to niedosłuch lewostronny czy prawostronny),
- Zapewnienie dobrego oświetlenia klasy. Uczeń powinien usiąść w bliskiej odległości od nauczyciela, aby mógł odczytać mowę z ust i równocześnie słuchać wypowiedzi nauczyciela,
- Nauczyciel winien eliminować zbędny hałas, zapewnić spokój i ciszę w klasie,
- Zapewnienie optymalnych warunków akustycznych,
- Nie należy gwałtownie gestykulować,
- Częste stosowanie pomocy wizualnych i audiowizualnych,
- Wyraźne artykułowanie z właściwą intonacją,
- Nauczyciel powinien upewnić się, czy polecenie skierowane do ucznia było należycie zrozumiałe,
- Monitorowanie sporządzonych przez ucznia notatek i wykonywania ćwiczeń,
- Ograniczenie ilości prac domowych oraz nauczyciel powinien zadbać o to, aby informacja o zadanych zadaniach domowych dotarła do rodziców (ewentualna ich pomoc w rozwiązywaniu zadań),
- Tempo pracy powinno być dostosowane do możliwości percepcyjnych ucznia,
- Nauczyciel nie powinien jednocześnie pisać na tablicy i komentować (należy stać przodem do ucznia, twarzą zwróconą w jego stronę),
- Praca z tekstem pod kierunkiem nauczyciela,
- Nauczyciel może zezwolić uczniowi na odwracanie się w kierunku innych kolegów lub koleżanek odpowiadających na lekcji, co ułatwi lepsze zrozumienie ich wypowiedzi,
- Umożliwić dziecku siedzenie w ławce ze zdolnym uczniem, który będzie pomagał mu na lekcji, wskaże ćwiczenie, pozwoli przepisać notatkę do zeszytu,
- Nauczyciel stara się aktywizować ucznia poprzez zadawanie prostych pytań, podtrzymuje jego odpowiedzi przez dopowiadanie pojedynczych słów,
- Ograniczenie pisania na lekcji, uzupełnianie tekstu luk odpowiednimi wyrazami.
- Nauczyciel ocenia aktywność i wkład pracy ucznia, obowiązkowość, dokładność, systematyczność,
- W przypadku sprawdzianów, kartkówek ograniczenie liczby zadań, a w sytuacji trudności z pisemnym odpowiedzeniem na pytania zawarte w teście, nauczyciel może zadać pytania ustnie, wydłużając uczniowi czas na odpowiedź pisemną lub ustną,
- Częste podchodzenie do ucznia w trakcie samodzielnej pracy w celu udzielenia dodatkowej pomocy, wyjaśnień,
- Należy zezwolić na dokończenie w domu niektórych prac wykonywanych na lekcji,
- Przy ocenie z zeszytu nauczyciel nie bierze pod uwagę ogólnej estetyki lecz ocenia wybiórcze zadania.

Wskazówki dla nauczyciela pracującego z uczniem z wadą słuchu

1. Wiedzieć, jaki jest stopień ubytku słuchu dziecka i co to oznacza w praktyce, także dla nauki szkolnej;
2. Wiedzieć, czy dziecko słyszy cokolwiek bez aparatu słuchowego, czy też może odbierać dźwięki z otoczenia jedynie dzięki wzmocnieniu;
3. Wiedzieć, czy uczeń jest w stanie usłyszeć gdy się go zawoła, czy też zawsze trzeba zwracać się do niego z bliska i raczej tylko wówczas, gdy już widzi rozmówcę;
4. O ile to tylko możliwe ograniczyć liczebność klasy do 20 uczniów (w klasach integracyjnych od 15 do 20 uczniów, w tym od 3 do 5 uczniów z orzeczeniem do kształcenia specjalnego);
5. Przemysśleć i wyznaczyć miejsce, jakie zajmie uczeń z wadą słuchu.
6. W klasach o tradycyjnym rozkładzie (3 rzędy) zaleca się miejsce w 1 lub 2 ławce w rzędzie pod oknem. Uczeń ma wtedy możliwość obserwacji twarzy nauczyciela i swobodnego odwracania się, by słuchać wypowiedzi kolegów. Odwrócenie się w celu obserwacji klasy nie skutkuje wówczas byciem oślepianym przez światło wpadające przez okno.
7. W młodszych klasach w trakcie lekcji prowadzonych poza ławkami uczeń powinien siedzieć naprzeciwko nauczyciela a źródło światła zawsze powinno być z tyłu. Jeżeli u dziecka występuje głuchota jednostronna lub uczeń na jedno ucho słyszy lepiej niż na drugie, powinien być zwrócony do nauczyciela tym uchem, którym lepiej słyszy;
8. Zwracać się do ucznia z uszkodzonym słuchem bezpośrednio, dbając, by miał szansę nas usłyszeć i zrozumieć: powinien zatem wiedzieć i widzieć że do niego mówimy, by móc skierować na nas wzrok i skupić się na naszej wypowiedzi już od pierwszych wypowiedzianych słów;
9. Głośno zawołać by na nas spojrział, podejść od przodu, by nas widział; należy zdecydowanie ograniczać nawiązywanie kontaktu poprzez dotykanie ucznia;
10. Potrzebne jest nabycie przez nauczyciela nawyków niezbędnych w prowadzeniu lekcji, w której uczestniczy uczeń słabosłyszący - nie należy mówić do uczniów ze spuszczoną głową, w czasie wypowiedzi nie zasłaniać twarzy ręką czy książką, nie mówić będąc odwróconym do tablicy czy spacerując po klasie;
11. Nauczyciel mówiąc do ucznia powinien być zwrócony w jego stronę (twarzą w twarz) i starać się aby wypowiedziane przez niego zdania czy frazy nie były długie, nie posiadały zbyt skomplikowanej struktury gramatycznej. Mowa nauczyciela powinna być wyraźna, ale bez zbędnej przesady. Istotnym ułatwieniem dla ucznia jest wspomaganie przekazu słownego zapisaniem na tablicy tematu, planu lekcji czy kluczowych słów odnoszących się do omawianych treści;
12. Ograniczyć do minimum hałasy, szумы, szmery towarzyszące pisaniu na tablicy, chodzeniu po klasie, wstawaniu z krzeseł w czasie lekcji, itp., jak i hałasy dobiegające z zewnątrz;
13. Zapewnić dobre oświetlenie klasy. Uczeń z wadą słuchu powinien mieć zapewnioną możliwość obserwacji dobrze oświetlonych twarzy nauczyciela i kolegów;
14. Używać słów znanych uczniowi, stale umiejętnie wprowadzać nowe słowa wyjaśniając ich znaczenie i pomagając w używaniu. Wtedy kiedy nauczyciel nie ma pewności czy dziecko zrozumiało treść pytania, polecenia - nauczyciel powinien powtórzyć ważniejsze treści, wyjaśnić znaczenie pojęć;

15. Nie pytać zwłaszcza małego dziecka, czy rozumie co do niego powiedzieliśmy - najprawdopodobniej nawykowo kiwnie głową potakująco, lepiej jest poprosić dziecko o powtórzenie wypowiedzi lub wypowiedzenie co zrozumiało;
16. Dać czas na zrozumienie i przyswojenie treści wypowiedzi - cierpliwość jest bardzo cenioną cechą w kontakcie z dzieckiem słabosłyszącym;
17. Gdy jesteśmy przekonani, że uczeń nie rozumie co się mówi, warto za pierwszym razem (ale tylko wówczas!) powtórzyć wypowiedź, może nieco wolniej i głośniej;
18. Gdy mówiący ma świadomość, że tym razem mówił za cicho (za szybko); gdy uczeń nadal nie rozumie, trzeba przekazać informacje inaczej, używając innych słów, czasem wytłumaczyć, o czym mówimy, wprowadzić w temat;
19. Przekazać opiekunom dziecka informacje dotyczące tematyki najbliższych lekcji oraz ich zakresu. Umożliwi to uczniowi z wadą słuchu zebranie i poznanie słownictwa warunkującego możliwość aktywnego uczestnictwa dziecka w lekcji;
20. Przed sprawdzianem lub klasówką należy z wyprzedzeniem przekazać uczniowi z wadą słuchu (w młodszych klasach rodzicom) dokładny zakres materiału;
21. Pamiętać, że pisanie ze słuchu to "zmora" dla dziecka niedosłyszącego.
22. Przed przystąpieniem do tego zadania nauczyciel powinien umożliwić uczniowi wcześniejsze przeczytanie tekstu oraz sprawdzić, czy uczeń rozumie nie tylko ogólny sens treści dyktanda, ale także znaczenie zawartych w nim pojęć;
23. Pamiętajmy, że dla ucznia z wadą słuchu samodzielne robienie notatek z lekcji jest niemal niemożliwe.
24. Zadbajmy o to, by zawsze był ktoś, kto po zajęciach udostępni własne notatki, bądź powoli korzystać z nich już w trakcie notowania podczas lekcji. Przygotowanie materiałów edukacyjnych, które można wręczyć uczniom, jest coraz częściej stosowanym zabiegiem dydaktycznym;
Organizując imprezy klasowe należy zadbać o to, aby uczeń z wadą słuchu stał się ich aktywnym uczestnikiem.

Niepelnosprawność intelektualna w stopniu lekkim

Symptomy trudności

- słabe wyniki w nauce, pomimo dużego nakładu pracy i intensywnej stymulacji rozwoju
- trudności w rozumowaniu i logicznym myśleniu we wszystkich jego formach i przejawach
- niski poziom rozwoju słowno-pojęciowego
- uczniowie ci mają problemy z:
 - wewnętrzną organizacją nowo nabytej wiedzy i integrowaniem jej z już posiadaną,
 - generalizowaniem wiedzy oraz wykorzystywaniem jej w różnych dziedzinach,
 - opanowaniem materiału o charakterze abstrakcyjnym (uczniowie ci zdecydowanie łatwiej pracują i uczą się na materiale konkretnym),
 - umiejętnością myślenia przyczynowo-skutkowego,
 - dokonywaniem porównań między zbiorami (różnicowanie i szukanie podobieństw),

- umiejętnością odróżniania cech istotnych od nieistotnych,
- dokonywaniem uogólnień, szczególnie o charakterze werbalnym,
 - myślenie charakteryzuje: konkretyzm i mała samodzielność
 - często uczą się „na pamięć” bez zrozumienia treści
 - ich trudności nasilają się wraz z pokonywaniem kolejnych poziomów edukacji
 - konieczne jest dostosowanie zarówno w zakresie formy, jak i treści wymagań
 - nie kwalifikują się do szkoły specjalnej dla upośledzonych umysłowo, a program szkoły ogólnodostępnej jest dla nich trudny, a przede wszystkim zbyt szybko realizowany

Dostosowania wymagań edukacyjnych dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim

- omawianie niewielkich partii materiału i o mniejszym stopniu trudności
- pozostawianie więcej czasu na jego utrwalenie
- podawanie poleceń w prostszej formie
- unikanie trudnych, czy bardzo abstrakcyjnych pojęć
- częste odwoływanie się do konkretnego, przykładu
- unikanie pytań problemowych, przekrojowych
- wolniejsze tempo pracy
- szerokie stosowanie zasady pogładowości
- odrębne instruowanie
- zadawanie do domu tyle, ile uczeń jest w stanie wykonać samodzielnie
- zajęcia dodatkowe w ramach zespołu dydaktyczno-wyrównawczego, gdzie należy oprócz wyjaśniania bieżących zagadnień programowych usprawniać funkcje poznawcze (procesy intelektualne i percepcyjne) - zajęcia dodatkowe są niezbędne, bowiem uczeń z inteligencją niższą niż przeciętna nie jest w stanie opanować tych umiejętności tylko dzięki pracy na lekcji i samodzielnej nauce własnej w domu;
- korzystać z pomocy nauczyciela wspomagającego przy odczytywaniu poleceń i tekstów oraz przy zapisywaniu odpowiedzi.

UWAGA

Uczeń z orzeczeniem PPP jest w stanie opanować konieczne i podstawowe wiadomości zawarte w programie nauczania ale wymaga to od niego znacznie więcej czasu i wkładu pracy, w porównaniu z pozostałymi uczniami w klasie.

Przy ocenie osiągnięć ucznia z każdego typu niepełnosprawnością należy szczególnie doceniać własną

aktywność i wkład pracy ucznia, a także jego stosunek do obowiązków szkolnych (systematyczność, obowiązkowość, dokładność).

OCENIANIE UCZNIÓW Z ORZECZENIEM PPP

Szczególnie ważne jest, aby ocena pełniła funkcję: **motywacyjną, wspierającą oraz informacyjną.**

Ocena w wymiarze motywacyjnym powinna być:

- **pozytywna**, czyli podkreślająca umiejętności dziecka oraz wszelki włożony w pracę wysiłek
- **jawna i jasna**, czyli w postaci komentarza ustnego lub pisemnego połączonego z pełnym wyjaśnieniem kryteriów oceny
- **rozstrzygana zawsze na korzyść ucznia** w sytuacji niejednoznacznej kryterialnie
- **uwzględniająca możliwości i potrzeby ucznia**, czyli odpowiadająca jego aspiracjom, służąca realizacji zasady podmiotowości ucznia

Ocena w wymiarze wspierającym powinna:

- **uwzględniać postępy**, a nie wyłącznie efekty
- **być ukierunkowana na każdego ucznia** osobno
- **brać pod uwagę wyjątkowe i specyficzne cechy każdego ucznia** włącznie z jego zainteresowaniami, ograniczeniami oraz właściwym jemu tempem pracy
- **odwoływać się do podstawy programowej**, a nie stosowanego przez nauczyciela programu nauczania

Ocena w wymiarze informacyjnym powinna:

- **dostarczać uczniowi informacji** na temat czynionych przez niego postępów w nauce
- **wskazywać rodzicom ucznia jego osiągnięcia** na poszczególnych etapach procesu edukacji
- **stanować dla innych nauczycieli punkt odniesienia co do rzeczywistych możliwości** ucznia w danym zakresie programowym

Odwołując się do ogólnych zasad oceniania ucznia z niepełnosprawnością należy podkreślić, że zadaniem nauczyciela danego przedmiotu jest ocenienie osiągnięć ucznia w stosunku do stopnia realizacji zmodyfikowanego na jego potrzeby programu.

Dostosowanie wymagań edukacyjnych dla uczniów ze spektrum autyzmu

Symptomy trudności

Deficyty w zachowaniach społecznych

- uczeń nie potrafi nawiązać więzi z otoczeniem i unika kontaktu wzrokowego
- charakterystyczny jest „kamienny wyraz twarzy” w sytuacjach, w których powinny wykazać żywą ekspresję
- nie ma zachowania antycypacyjnego
- nie rozumie kierowanych do niego gestów, uśmiechu, nawet prostych słów
- wycofuje się i zamyka w sobie

Opóźnienia i deficyty w nabywaniu mowy i języka

- często nie mówi wcale albo tylko powtarza słowa wypowiedziane przez drugą osobę

- w zachowaniu werbalnym pojawiają się agramatyzmy, neologizmy, echolalia, także nietypowa intonacja, rytm i tempo wypowiedzi, zwykle nieadekwatne do sytuacji
- uczenia z autyzmem charakteryzuje niezdolność do kolektywnej zabawy, uczenia się konwencji, reguł gry i naśladownictwa, co związane jest z niezdolnością do rozumienia uczuć innych ludzi

Ograniczone, sztywne, powtarzające się zachowania i zainteresowania

- domaga się stałości i zachowania określonego porządku w swoim otoczeniu
- zmiany w najbliższym otoczeniu jak i w schemacie rytualnych czynności lub zabranie ulubionego przedmiotu powodują niepokój i często reakcję lękową
- uczeń zachowuje się jakby był sam, sam wyznacza granice swojego świata, dramatycznie reagując na ich naruszenie
- używa różnych przedmiotów (np. ołówek, łyżeczka) zawsze w ten sam, często niezgodny z przeznaczeniem sposób
- rozwija szereg stereotypii: trzepotanie ramionami i rękami, kręcenie głową, grymasy, manieryzmy chodzenia, skakanie na jednej (lub obu) nogach, kręcenie się wokół osi własnego ciała, kręcenie przedmiotami (sznurkiem, chusteczką itp.)
- często kołysze się rytmicznie
- gromadzi nadmiernie określone przedmioty
- typowe są zrytualizowane, powtarzające się zachowania, np. kolejność ubierania się,

Zdolności intelektualne

- zdolności intelektualne uczniów z autyzmem są bardzo zróżnicowane, sięgają od upośledzenia umysłowego aż do normalnej inteligencji, przy czym zdarza się, że wykazują zadziwiające uzdolnienia muzyczne, matematyczne, w dyscyplinach technicznych, a także w innych dziedzinach
- uczniowie dotknięci autyzmem mają problemy z myśleniem abstrakcyjnym i pojęciowym
- uczniowie ci odznaczają się często wybiórczymi zdolnościami np. doskonałą pamięcią mechaniczną, niezwykłą zręcznością manipulacyjną, szczególnymi zdolnościami muzycznymi; jednocześnie nie potrafią wykonać niektórych najprostszych czynności życiowych

Zachowania nietypowe, niepożądane

- charakteryzują się tendencjami do autoagresji (bicie się po głowie, uderzanie głową o przedmioty, gryzienie własnych rąk, wyrywanie sobie włosów itp.) w rezultacie często dochodzi do samookaleczenia
- gwałtowne przeżycie lęku u tych uczniów najczęściej objawia się stereotypowymi ruchami: zasłanianie twarzy rękami, chowanie głowy w ramiona i przeraźliwy krzyk
- odczuwanie przyjemnych stanów wywołuje u tych uczniów ogólną pobudliwość: kiwanie się, podskakiwanie, klaskanie rękami lub uderzanie nimi w ciało
- mają kłopoty z jedzeniem i spaniem
- powtarzają stale te same dziwne zachowania lub dźwięki

Dostosowanie wymagań edukacyjnych na lekcji religii

- omawianie niewielkich partii materiału i o mniejszym stopniu trudności (pamiętając, że obniżenie wymagań nie może zejść poniżej podstawy programowej)

- podawanie poleceń w prostszej formie, dzielenie złożonych treści na proste, bardziej zrozumiałe części (im bardziej złożone zadanie, tym większe prawdopodobieństwo, że uczeń zablokuje się i nawet nie rozpocznie jego wykonywania albo zaprzestanie wykonywania w trakcie)
- stosowanie pochwał ucznia, który już pamięta o czymś, o czym wcześniej zapomniał (nie należy oczerniać go ani nie „męczyć”, gdy mu się to nie uda; uczeń z Autyzmem może zacząć wierzyć, iż nie potrafi zapamiętać, że np. musi przynieść na zajęcia wymagane rzeczy)
- wprowadzanie nowych treści i zadań wymaga szczegółowych objaśnień (często bardziej przydatne okazują się instrukcje obrazkowe w porównaniu ze słownymi bądź kombinacja jednych i drugich)
- przywoływanie uwagi ucznia i kontaktu wzrokowego (uczniowie mogą koncentrować się na jakiś dźwiękach lub ruchomych obiektach i nie być w stanie odwrócić od nich uwagi)
- wykorzystywanie szczególnych talentów ucznia (np. niewiarygodną pamięć związaną z przeczytanymi książkami, usłyszanyimi przemówieniami czy statystykami)
- nie krytykować, nie oceniać negatywnie wobec klasy
- korzystać z pomocy nauczyciela wspomagającego przy odczytywaniu poleceń i tekstów oraz przy zapisywaniu odpowiedzi
- stosowanie prostych, jasnych komunikatów bezpośrednio do ucznia
- ustalenie systemu nagradzania za właściwe zachowanie i aktywność na lekcji i konsekwentnie jego wdrażanie i przestrzeganie
- wydłużenie lub ustalenie określonego czasu pracy (odliczanie upływu czasu na wykonanie zadania)
- przygotowanie ucznia do wszelkich zmian w otoczeniu i rozkładzie dnia,
- utrzymywanie systematycznych kontaktów z rodzicami ucznia,
- zachęcanie do nawiązywania kontaktów z rówieśnikami
- dbanie o optymalną pozycję ucznia autystycznego w klasie
- korzystać z pomocy nauczyciela wspomagającego przy odczytywaniu poleceń i tekstów oraz przy zapisywaniu odpowiedzi.

W ocenianiu bieżącym nauczyciel powinien:

1. Starać się podnosić samoocenę dziecka w celu zwiększenia poczucia jego własnej wartości, efektywności pracy i możliwości osiągnięcia sukcesu;
2. Włączać wszelkie metody aktywizujące na lekcjach, omawiać na bieżąco wszystkie problemy natury wychowawczej;
3. Kryteria oceny dziecka nie powinny odbiegać od oceny wymagań ogólnych jego zdrowych rówieśników. Nauczyciel powinien bazować na mocnych stronach ucznia, a rozwijać słabsze, a także bardzo dbać o sferę emocjonalno-motywacyjną ucznia;
4. Wspierać zainteresowania i uzdolnienia ucznia, dawać możliwość wykazania się na forum klasy;
5. Planować pracę z dzieckiem oraz opanowywać niepokój w szkolnym chaosie.
6. Odpowiednio przygotować ucznia do odpowiedzi ustnej, m.in. uprzedzenie ucznia, że zostanie poproszony do odpowiedzi, wydłużanie czasu wypowiedzi, w razie konieczności odpytywanie nie przy klasie, tylko indywidualnie z nauczycielem, niezwracanie uwagi na błędy artykulacyjne i gramatyczne, w razie trudności rezygnacja z odpowiedzi ustnych na rzecz pisemnych,
7. Wydłużyć czasu na przeczytanie tekstu biblijnego, nauczania Kościoła, tekstu z podręcznika itp.
8. Wykorzystywać dodatkowe form przekazu np. film, audiobook, prezentacje;

9. Monitorować sporządzone przez ucznia notatek w zeszycie ćwiczeń;
10. Nauczyciel ocenia wkład pracy ucznia, obowiązkowość, systematyczność, dokładność;
11. Szczegółowo objaśniać zadania domowe;
12. Dopilnować, aby uczeń zapisał najważniejsze pojęcia, wnioski, zadanie domowe;
13. Dzielić materiału na mniejsze części;
14. Stosować dodatkowe środki dydaktyczne np. ilustracje, mapy, wykresy itp.
15. Nie zmuszać, ale zachęcać i motywować do udziału w dyskusjach klasowych, pracy w grupach;
16. Oceniać przede wszystkim treści wypowiedzi, a nie formy;
17. Podkreślać najważniejsze wiadomości, które uczeń ma przyswoić;
18. Ograniczyć ilości terminów, wydarzeń, dat, nazwisk, które uczeń ma znać;
19. Dostosować tempo pracy do możliwości ucznia, w razie konieczności zezwolić na dokończenie pracy w domu.

Dostosowanie wymagań edukacyjnych dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym

W tej grupie edukacyjnej znajdują się uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym, ale także uczniowie, których upośledzenie umysłowe występuje jako jeden z symptomów ich niepełnosprawności ruchowej (mózgowego porażenia dziecięcego) lub autyzmu. Możliwości edukacyjne tej grupy uczniów są bardzo ograniczone z powodu dużych nieprawidłowości w rozwoju psychofizycznym. Dysfunkcje dotyczą zarówno rozwoju ruchowego jak i procesów percepcyjnych. Widoczne są także trudności w przechodzeniu z niższego poziomu rozwoju na wyższy. Zmiany te uwarunkowane są przede wszystkim nieprawidłowym funkcjonowaniem struktur autonomicznych mózgu.

U tych uczniów występują wady i dysfunkcje narządów zmysłów, dominuje uwaga mimowolna, pamięć jest nietrwała, głównie mechaniczna, przeważa myślenie konkretno – obrazowe, brak jest zdolności dokonywania operacji logicznych i występują trudności w tworzeniu pojęć abstrakcyjnych. Często mają zaburzoną komunikację werbalną, ich rozwój somatyczny jest często opóźniony i nieharmonijny. Współistnienie wrodzonych wad rozwojowych, różnorodnych chorób pogłębia deficyt wzrastania.

Każda osoba z niepełnosprawnością intelektualną jest inna, każda ma szczególne możliwości i potrzeby psychofizyczne, predyspozycje, ograniczenia, mocne i słabe strony, zainteresowania. Należy uznać ich prawo do rozwoju we własnym tempie i uwzględniać to prawo podczas ustalania kierunków pracy z uczniem.

Osoby te odznaczają się bogactwem potrzeb psychicznych, zwłaszcza miłości i bezpieczeństwa. Wychowanie religijne zaspokaja częściowo potrzebę miłości wzajemnej, pokoju i zaufania. Dzieci doświadczają poczucia, że są kochane i same mogą kochać. Poprzez katechezę poznają piękno otaczającego ich świata, pogłębiają wiarę w Boga i doświadczają Jego bliskości poprzez udział w sakramentach.

1. Realizowanie podstawy programowej dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym.

2. Zapewnienie uczniowi komfortu psychicznego, poczucia bezpieczeństwa i akceptacji, nawiązania pozytywnego kontaktu emocjonalnego z nauczycielem (akceptuję ucznia, nawet, jeśli nie akceptuję jego zachowań).
3. Dokonywanie racjonalnego wyboru treści nauczania stosując między innymi kryterium częstotliwości występowania w otoczeniu ucznia oraz użyteczności.
4. Dostosowanie organizacji jednostek dydaktycznych do możliwości psychofizycznych ucznia.
5. Dostosowanie pomocy dydaktycznych do możliwości psychofizycznych ucznia (konkretne przedmioty, realne sytuacje).
6. Tworzenie sytuacji edukacyjnych i wykorzystywanie sytuacji życiowych do rozwijania umiejętności komunikacyjnych ucznia.
7. Stosowanie zrozumiałych komunikatów, prostych poleceń.
8. Pozwalanie uczniowi wyrażania jego potrzeb i emocji.
9. Wdrażanie ucznia do samodzielnego wykonywania czynności samoobsługowych, budzenie chęci pomocy innym.
10. Stwarzanie okazji do osiągnięcia sukcesów przez ucznia.
11. Częste chwalenie, mniej krytyki.
12. Wskazywanie na wkład pracy ucznia w zdobywaniu wiedzy i umiejętności.
13. Wdrażanie do funkcjonowania społecznego, rozumienie i uznawanie norm społecznych, a w szczególności wyposażenie, stosowanie do możliwości, w takie umiejętności i wiadomości, które pozwolą uczniowi na postrzeganie siebie jako niezależnej osoby.

Ogólne zasady postępowania

- bazowanie na doświadczeniach z życia codziennego, na tekstach wierszy, piosenek, opowiadań związanych z życiem codziennym, często wprowadzać zajęcia praktyczne, pracować z uczniem na konkretnych modelach, kolorowych ilustracjach, ruchomych elementach,
- kontrolowanie uwagi ucznia: zajęcia i zadania powinny być urozmaicone, często zmieniane, by nie dopuszczać do nudy,
- większy nacisk na wypowiedzi ustne,
- wzbogacanie słownika, w czasie wypowiedzi naprowadzanie na właściwy tok myślenia,
- mobilizowanie do ćwiczeń usprawniających spostrzeganie, odróżnianie istotnych cech, szczegółów, przedmiotów na ilustracjach,
- zachęcenie do wykonywania prac plastycznych w celu usprawnienia grafomotoryki,
- zadawanie do domu tyle, ile dziecko jest w stanie wykonać samodzielnie,
- wydłużenie czasu na wypowiedzi ustne i prace pisemne,
- liberalne ocenianie poprawności ortograficznej i graficznej pisma,
- ocenianie za wiedzę i wysiłek włożony w wykonanie zadania.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

Katecheza osób niepełnosprawnych umysłowo powinna wychodzić naprzeciw potrzebom i możliwościom przyjmowania rzeczywistości wiary przez te osoby. Jej skuteczność warunkuje liczenie się z uwarunkowaniami oraz możliwościami osób niepełnosprawnych, a w szczególności ich percepcję intelektualną, jak i jej możliwości i potrzeby psychiczne, fizyczne, społeczne i duchowe.

Do zaistnienia procesów edukacyjnych potrzebna jest pomoc udzielana osobom niepełnosprawnym w nawiązaniu najpierw osobistego kontaktu z katechetą, skupieniu na nim uwagi, a następnie skupieniu uwagi na treściach i czynnościach, które on przekazuje. Atmosfera zrozumienia, akceptacji oraz poczucia bezpieczeństwa są niezbędnymi atrybutami realizacji założonych celów.

Dlatego też należy zadbać o:

- odpowiednio przygotowane środowisko: sala katechetyczna winna posiadać przytulny wystrój i klimat sacrum, mieć stałe niezmiennie elementy (np. krzyż, świeca, obraz, piosenka religijna, Biblia itp.),
- mobilizowanie koncentracji uwagi ucznia poprzez oddziaływanie na wszystkie zmysły osoby z niepełnosprawnością umysłową. W takim wypadku pojawia się duża szansa pełniejszego przekazania treści poprzez jeden z najmniej uszkodzonych receptorów. Stąd konieczność wprowadzenia różnych form i metod pracy podczas jednej jednostki lekcyjnej np. śpiew, ruch, obraz, dotyk, kontakt fizyczny, słowo itp.,
- budzenie i podtrzymywanie aktywności ucznia. Katecheta winien przez obserwacje i dokładne zapoznanie się z możliwościami ucznia (wywiad z psychologiem i pedagogiem szkolnym oraz wychowawcą) pracować wspólnie ustalonymi metodami nad skupianiem i wydłużaniem czasu koncentracji uwagi ucznia na twarzy katechety, dźwięku, przedmiocie, ruchu, obrazie itp.,
- porządkowanie sytuacji i zdarzeń (tworzenie porządku). Oprócz stałości miejsca i rytuału postępowania chodzi również o pomaganie w oddzielaniu świata zewnętrznego od „ja”, jednych czynności od drugich. Osoby te, a zwłaszcza autystyczne, mają trudności w odróżnianiu siebie od innych osób i świata zewnętrznego. Posługiwanie się krótkimi, niezłożonymi poleceniami i określeniami oraz demonstrowanie przejrzystych, dużych, jednoznacznych pomocy (np. ilustracje, modele, przeźrocza) pomoże uniknąć chaosu i natłoku nie mówiących informacji,
- integrację starych i nowych informacji o otaczającym świecie w jedną całość. Rola katechety polegać ma na ciągłym powtarzaniu i utrwalaniu nabytej wiedzy i umiejętności, podtrzymywaniu przeżytego doświadczenia wiary i Boga oraz na umiejętnym łączeniu nabytych już wiadomości z nowymi treściami.

Troszcząc się o rozwój duchowy podopiecznych katecheta nie może zapominać o działaniach rewalidacyjnych, pobudzających rozwój wszystkich funkcji, nawet tych, które nie zostały uszkodzone.

Wskazanie jest opracowanie szczegółowych sposobów dostosowania wymagań edukacyjnych odpowiednio do różnych problemów rozwojowych dzieci, z podziałem na wszystkie grupy przedmiotów – w zakresie:

- zasad prezentacji materiału
- form sprawdzania wiedzy i umiejętności
- zasad oceniania
- kryteriów pełnej skali ocen.

Tak przygotowana baza będzie służyła do przygotowania indywidualnych wskazówek do konkretnego ucznia przy wykorzystaniu dodatkowych informacji uzyskanych z opinii/orzeczenia poradni psychologiczno – pedagogicznych.

Na jej podstawie nauczyciel może oceniać pracę ucznia jakościowo, a nie tylko ilościowo, jednak uczniowie z różnego rodzaju dysfunkcjami powinni wykazać się samodzielną pracą, wykonywać dodatkowe zadania i ćwiczenia, które pomogą im w przezwyciężeniu trudności. Na podstawie kontraktu rodzice i dziecko powinni się czuć odpowiedzialni za wykonywanie tych zadań. Wówczas widać, że dziecko pracuje nad konkretnymi i problemami, a nie jest uprzywilejowanym uczniem w klasie, co może prowadzić do dodatkowych problemów społecznych z rówieśnikami. Tylko efektywna pełna współpraca szkoła – dom umożliwi nauczycielom korzystanie z pełnej skali ocen.

Niepelnospprawność ruchowa, w tym afazja

Dostosowanie wymagań edukacyjnych oraz form i metod pracy do indywidualnych potrzeb ucznia

- umożliwić korzystanie ze sprzętu komputerowego – praca przy tablicy interaktywnej lub laptopie,
- wydłużać czas na wykonanie zadania (kolorowanie, forma pisemna w zeszytach),
- zezwolić na dokończenie w domu niektórych prac wykonywanych na lekcjach,
- zachęcić do staranności wykonywania zadań w zeszytach ćwiczeń,
- dzielić materiał do nauki na mniejsze części,
- uwzględniać problemy z wymową i artykulacją wypowiedzi,
- zapewnić przyjazną, spokojną atmosferę podczas wypowiedzi,
- zezwalać na jak najczęstsze wypowiedzianie się, wydłużenie czasu odpowiedzi,
- motywowanie uczennicy do odpowiedzi, stosowanie pochwały na forum klasy, nagradzanie oceną, odpowiednią „pieczętką” – symbolem religijnym,
- nie wymagać odpowiadania pełnym zdaniem,
- wspieranie podczas redagowania wypowiedzi ustnych (np. podpowiadanie brakujących słów),
- pomaganie w odczytywaniu podczas lekcji poleceń i instrukcji;
- uczenie i utrwalanie zdobytych wiadomości poprzez wykorzystanie sprzętu audiowizualnego, prezentacji Genially, programów multimedialnych sprzyjających aktywizacji ucznia na lekcji,

- ustawiczne utrwalanie i wielokrotne wykorzystywanie - poprzez stwarzanie odpowiednich sytuacji komunikacyjnych - zdobytych przez dziecko umiejętności werbalnych; m.in. poprzez zabawę,
- przy ocenie brać pod uwagę stopień zaangażowania i wysiłku ucznia.

Nauczyciel powinien:

1. Starać się podnieść samoocenę dziecka w celu zwiększenia jego własnej wartości i możliwości osiągnięcia sukcesu;
2. Wspierać zainteresowania i uzdolnienia ucznia, dawać możliwość wykazania się na forum klasy;
3. Kryteria oceny dziecka nie powinny znacznie odbiegać od oceny jego zdrowych rówieśników. Nauczyciel powinien bazować na mocnych stronach ucznia i dbać o jego sferę emocjonalno – motywacyjną.

Ocenie podlega pilność, sumiennosc, systematycznosc, wkład ucznia w wykonywanie zadań, zeszyt przedmiotowy, aktywnosc podczas zajęć, odpowiedzi ustne, konkursy.